

xx pl. r7ng ole oM Mhhss P PMMMH HHHH A AA AAeshhhhh Lived Experiences of Relationships with Homemaker and Employed Ones

Mohaddeseh Eslami

M. A in Career Counseling, Department of Counseling,
Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh
Tabataba'i d niversity, Tehran, ran

Kiumars Farahbakhsh

Associate Professor, Department of Counseling, Faculty
of Psychology and Education, Allameh Tabataba'i
University, Tehran, Iran

Masoume Esmaili

Professor, Department of Counseling, Faculty of
Psychology and Education, Allameh Tabataba'i
University, Tehran, Iran

Kowsar Dehdast

Phd Counseling, Assistant Professor, Department of
Counseling, Faculty of Psychology and Education,
Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Extended Abstract:

1. Introduction

The changing patterns of family life and the increasing participation of women in the workforce have made the role of mothers more complex than in the past. In many families, mothers are expected to fulfill both caregiving responsibilities and occupational roles, which may influence the quality of relationships with their adolescent children. Adolescence is a sensitive developmental period in which emotional support, communication, and parental availability play an important role in shaping psychological, educational, and social outcomes. In this context, the presence of the mother at home may create different lived experiences for adolescents compared to situations in which the mother is employed outside the home.

Although a considerable body of research has examined maternal employment and child adjustment, much of this literature has relied on -uantitative methods and has focused on broad outcomes rather than adolescents'

Corresponding Author: mo_eslami@atu.ac.ir

How to Cite: Eslami , M., Farahbakhsh, K. , Esmaili, M. and Dehdast, K. (2027). Exploring the Role of Mothers' Presence at Home in Adolescents' Lived Experiences of Relationships with Homemaker and Employed Ones, *Journal of Counseling and Psychotherapy Culture*, 18(69), 119-147. DOI: 10.22054/qccpc.2026.89535.3551

lived experiences. Less is known about how adolescents themselves interpret and experience the relationship with homemaker and employed mothers. A phenomenological approach can provide a deeper understanding of the meanings adolescents attribute to maternal presence, absence, support, and role modeling. Therefore, the present study was designed to explore the role of mothers' presence at home in adolescents' lived experiences of relationships with homemaker and employed mothers.

2. Literature Review

Previous research has shown that maternal presence is often associated with emotional security, supervision, educational support, and closer mother–child communication. Adolescents whose mothers are more available at home may experience greater emotional attachment and more immediate support in daily life. In contrast, employed mothers may contribute to family life in different but meaningful ways, such as by providing economic stability, demonstrating social participation, and serving as role models for independence and responsibility.

At the same time, maternal employment can create challenges, including reduced time for interaction, emotional strain, and role conflict. However, the effects of maternal employment are not uniform and may depend on the quality of family relationships, the degree of work–family balance, and the mother's ability to maintain emotional availability despite occupational demands. Some adolescents may perceive an employed mother as less accessible, while others may value her as a source of inspiration and social identity.

The existing literature suggests that maternal employment should not be viewed simplistically as either beneficial or harmful. Instead, the meaning of maternal presence or absence is shaped by the lived context of family interaction. This gap in the literature supports the need for qualitative studies that attend to adolescents' own experiences and interpretations. Accordingly, the present study focused on the lived experiences of adolescents with homemaker and employed mothers in order to better understand how maternal presence at home shapes their relational, emotional, and developmental experiences.

3. Methodology

This study employed a qualitative research design using a descriptive phenomenological approach. The purpose of this method was to capture and describe the essence of adolescents' lived experiences regarding their relationships with homemaker and employed mothers. Sixteen adolescents participated in the study, including eight adolescents with homemaker mothers and eight adolescents with employed mothers. Participants were selected through

purposive sampling to ensure that they had direct experience relevant to the research question.

Data were collected through semi-structured interviews. The interviews allowed participants to describe their experiences freely while enabling the researchers to probe for deeper meanings and clarify emerging themes. Data collection continued until conceptual saturation was reached. The interviews were transcribed verbatim and analyzed using Colaizzi's phenomenological method. This process involved repeated reading of the transcripts, extraction of significant statements, formulation of meanings, clustering of themes, and synthesis of the essential structure of the phenomenon.

The analysis aimed to identify both common and contrasting patterns in adolescents' experiences of living with homemaker and employed mothers. Ethical considerations were observed throughout the study, including informed participation and confidentiality of the participants' identities.

4. Results

Analysis of the interviews revealed distinct patterns in adolescents' experiences in relation to maternal presence at home.

For adolescents with homemaker mothers, three main categories emerged. The first was **emotional bonding and psychological security**, which reflected the importance of the mother's constant presence in creating closeness, reassurance, and a stable emotional climate. Participants described their mothers as accessible, attentive, and emotionally supportive. The second category was **academic support and personal development**, indicating that homemaker mothers were often perceived as available to assist with school-related matters, guidance, and encouragement for self-growth. The third category was **implications of the homemaker role for both mother and child**, which captured adolescents' reflections on how the mother's domestic role influenced family life, relational quality, and the development of the child.

For adolescents with employed mothers, four main categories were identified. The first was **the role of maternal employment in social identity and role modeling**, showing that employed mothers were often seen as examples of independence, social participation, and responsibility. The second category, **emotional dynamics of the mother-child relationship in the context of employment**, reflected both the emotional challenges and adaptive responses associated with reduced time together. The third category was **the economic and supportive role of the employed mother**, highlighting the practical contributions of maternal employment to family welfare and stability. The fourth category was

working-mother role over time, suggesting that adolescents' views could change as they grew older and better understood their mothers' responsibilities.

Overall, the findings indicated that adolescents' experiences were shaped not only by whether the mother worked outside the home, but also by the quality of emotional connection, support, communication, and role modeling within the family.

5. Discussion

The findings of this study suggest that maternal presence at home has a meaningful influence on adolescents' lived experiences, but that its effects are multidimensional rather than one-sided. Homemaker mothers were often associated with emotional security, educational support, and more immediate relational availability. These experiences suggest that the home-based maternal role can foster a strong sense of attachment and stability during adolescence.

At the same time, the findings regarding employed mothers show that maternal employment does not necessarily weaken the mother-child bond. Instead, employed mothers may contribute to their adolescents' development through social modeling, economic support, and the gradual development of understanding and acceptance within the parent-child relationship. The emotional experience of having an employed mother may initially involve challenges related to time and availability, yet these challenges may be balanced by respect, admiration, and recognition of the mother's responsibilities.

The results therefore support the idea that the impact of maternal employment depends less on employment status alone and more on the quality of family relationships and work-family balance. Adolescents' experiences are shaped by how mothers manage emotional presence, communication, and support within the constraints of their roles. This finding is consistent with the broader view that parenting quality is more important than role category alone.

6. Conclusion

This study showed that adolescents' lived experiences of relationships with homemaker and employed mothers are shaped by complex emotional, educational, economic, and social factors. Mothers who are present at home may provide greater emotional security and direct support, while employed mothers may serve as important models of independence and social engagement. The findings indicate that neither homemaker status nor employment status alone determines the quality of mother-adolescent relationships. Rather, the balance between work and family, along with the quality of emotional connection, plays a central role.

The study suggests that family-related policies and support programs should help mothers achieve a healthier work–family balance and strengthen mother–adolescent relationships. Such efforts may contribute to better emotional, educational, and developmental outcomes for adolescents.

Keywords: Mother's Presence at Home, Adolescent Experience, Homemaker Mother, Employed Mother, Phenomenology, Mother–Child Relationship.

.

بررسی چالش‌های زنان متأهل با خانواده‌های همسر در دوره گذار به مرحله والدینی

محدثه اسلامی *

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مشاوره شغلی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

کیومرث فرح‌بخش

دانشیار گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

معصومه اسمعیلی

استاد گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

کوثر ده‌دست

دکتری مشاوره، استادیار، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

تحولات اجتماعی و افزایش اشتغال زنان در دهه‌های اخیر، الگوی حضور مادر در خانواده و کیفیت تعاملات مادر-فرزند را دستخوش تغییر کرده است. باوجود پژوهش‌های متعدد درباره پیامدهای اشتغال مادر، بیشتر مطالعات با رویکردهای کمی انجام شده و کمتر به تجربه زیسته نوجوانان از رابطه با مادر در بستر حضور در خانه یا اشتغال بیرون از خانه پرداخته‌اند. ازاین‌رو، پژوهش حاضر باهدف واکاوی نقش حضور مادر در خانه در تجربه زیسته نوجوانان از رابطه با مادران خانه‌دار و شاغل بیرون از خانه انجام شد. این پژوهش با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی توصیفی انجام گرفت. مشارکت‌کنندگان شامل ۱۶ نوجوان بودند که به‌صورت هدفمند انتخاب شدند (۸ نوجوان با مادر خانه‌دار و ۸ نوجوان با مادر شاغل). داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری و با روش تحلیل پدیدارشناسی کلایزی تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد تجربه نوجوانان از رابطه با مادران خانه‌دار در سه مقوله اصلی «پیوند عاطفی و امنیت روانی»، «حمایت تحصیلی و رشد فردی» و «پیامدهای نقش خانه‌داری برای مادر و فرزند» سازمان می‌یابد. همچنین تجربه نوجوانان از رابطه با مادران شاغل بیرون از خانه در چهار مقوله «نقش اشتغال در هویت اجتماعی و الگوگیری فرزند»، «پیامدهای عاطفی رابطه مادر-فرزند در بستر اشتغال»، «نقش اقتصادی و حمایتی مادر شاغل» و «تحول ادراک و پذیرش نقش مادر شاغل در گذر زمان» طبقه‌بندی شد. نتایج بر اهمیت تعادل کار-خانواده و توجه به کیفیت روابط مادر-فرزند تأکید دارد.

کلیدواژه‌ها: رابطه مادر-فرزند، نوجوانان، اشتغال مادر، مادر خانه‌دار، مادر شاغل بیرون از خانه.

مقدمه

رابطه با مادر به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل در رشد روانی، اجتماعی و عاطفی نوجوانان، نقشی تعیین‌کننده در شکل‌گیری هویت و سلامت روان آن‌ها ایفا می‌کند. تعاملات گرم و حمایتی با مادر، از طریق تقویت خودتنظیمی عاطفی و مهارت‌های بین‌فردی، به کاهش علائم افسردگی و رفتارهای پرخطر در نوجوانان کمک می‌کند (راجا موهان^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). این رابطه پویا، به‌ویژه در دوره نوجوانی، با ایجاد حس امنیت عاطفی، انگیزه تحصیلی و اعتمادبه‌نفس را افزایش داده و به مدیریت بهتر فشارهای رشدی منجر می‌شود (رجب و ابوحمزه، ۱۴۰۲). حضور مادر در خانه، به‌عنوان مکملی برای این رابطه، از طریق تعاملات روزانه و نظارت متعادل، رشد عاطفی و انضباط رفتاری را تقویت می‌کند و اضطراب و استرس را کاهش می‌دهد (فورد^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). در مقابل، مادران شاغل، اگرچه ممکن است زمان کمتری برای حضور فیزیکی داشته باشند، با الگوسازی خودکارآمدی، بر رشد تحصیلی و حرفه‌ای فرزندان تأثیر مثبت می‌گذارند (جاهد و همکاران، ۱۳۹۹). بااین‌حال، کیفیت رابطه مادر-فرزند، بیش از کمیت حضور، در بهبود عزت‌نفس، مهارت‌های اجتماعی و کاهش رفتارهای پرخطر نقش کلیدی دارد (قندابی و رفیع‌زاده اردبیلی، ۱۴۰۱). دوره نوجوانی به‌عنوان مرحله‌ای محوری در زندگی فرد، نقشی تعیین‌کننده در رشد روانی، اجتماعی و هویتی ایفا می‌کند و رابطه با والدین، به‌ویژه مادر، تأثیر عمیقی بر این فرایند دارد (قایم پور و اسماعیلیان و سرفراز، ۱۳۹۸). این دوره با تغییرات گسترده بیولوژیکی و روان‌شناختی فرصت‌هایی برای رشد مهارت‌های شناختی و عاطفی فراهم می‌کند، اما هم‌زمان فرد را در معرض چالش‌هایی مانند استرس و اضطراب قرار می‌دهد (یانگ^۳ و همکاران، ۲۰۲۴). رابطه با مادر، پیوندی پویا و چندوجهی میان مادر و فرزندان است که از تعاملات عاطفی، اجتماعی و تربیتی شکل گرفته و بر رشد روانی و اجتماعی آنان تأثیر می‌گذارد (گاین^۴ و همکاران، ۲۰۲۵). تعاملات مثبت با مادر به تقویت مهارت‌های بین‌فردی و کاهش احتمال درگیری در رفتارهای ضداجتماعی کمک می‌کند، درحالی‌که روابط ضعیف می‌تواند انزوای اجتماعی را تشدید کند (موسوی اصل، ۱۴۰۰). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که خودمختاری عاطفی و سبک‌های فرزندپروری مادران، در مقایسه با پدران، تأثیر بیشتری بر تعارضات والد-نوجوان دارد (فیتزجرالد^۵ و همکاران، ۲۰۲۲). نوجوانانی که رابطه گرم و حمایتی با مادران خود دارند گزارش کرده‌اند، در بزرگسالی از سلامت روان بهتری برخوردار بوده و

1 Raja Mohan, S

2 Ford, C

3oYang, T

4. Qin, S

5# Fitzgerald, M

احتمال بروز رفتارهای پرخطر مانند مصرف مواد در آن‌ها کمتر بوده است (آلن^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). به‌طور خاص، زمان صرف‌شده توسط مادران با نوجوانان و کیفیت این رابطه می‌تواند پیوندهای خانوادگی را تقویت کند (چونگ و بهارورودین^۲، ۲۰۱۸). همچنین رابطه نزدیک با مادر، انگیزه تحصیلی و اعتمادبه‌نفس را در نوجوانان افزایش می‌دهد و به آن‌ها در مواجهه با فشارهای رشدی کمک می‌کند (رجب و ابوحمره، ۱۴۰۲). حمایت مادرانه در این دوره با بهبود خودتنظیمی عاطفی همراه است که بر توانایی مدیریت هیجانات و تصمیم‌گیری‌های سالم اثر مثبت می‌گذارد (برینج^۳ و همکاران، ۲۰۲۱). با این حال، فقدان ارتباط مؤثر یا تعارض با مادر می‌تواند به اختلال در شکل‌گیری هویت و افزایش رفتارهای پرخطر منجر شود که مسیر زندگی اجتماعی و روانی فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد (وزیون^۴ و همکاران، ۲۰۲۴). دختران معمولاً رابطه‌ای صمیمانه‌تر و عاطفی‌تر با مادران خود برقرار می‌کنند و او را به‌عنوان حامی عاطفی و الگوی هویت‌یابی در نظر می‌گیرند، درحالی‌که پسران تمایل دارند استقلال بیشتری در رابطه با مادر داشته باشند و ممکن است در دوران نوجوانی فاصله عاطفی بیشتری شکل بگیرد (گنگ^۵ و همکاران، ۲۰۲۴). مادران اغلب با دختران خود تعاملات عاطفی و گفت‌وگوهای بیشتری دارند، زیرا دختران تمایل بیشتری به ابراز احساسات نشان می‌دهند، درحالی‌که پسران به دلیل الگوهای جنسیتی، ارتباطشان با مادر بیشتر بر فعالیت‌های عملی و روزمره متمرکز است (رازقی و حسینی، ۱۳۹۸).

تفاوت در وضعیت شغلی مادران می‌تواند الگوهای متفاوتی از ارتباط، نظارت و حمایت عاطفی را در رابطه مادر-نوجوان ایجاد کند (لمون^۶ و همکاران، ۲۰۲۴). امروزه با پیشرفت‌های اقتصادی و اجتماعی و تغییرات در نقش‌های جنسیتی شاهد افزایش اشتغال زنان هستیم. مادران شاغل بیرون از خانه به زنانی اطلاق می‌شود که علاوه بر نقش‌های خانوادگی و وظایف روزمره خانه‌داری، در بیرون از خانه نیز فعالیت شغلی با درآمد دارند، درحالی‌که مادران خانه‌دار صرفاً به وظایف خانگی و مراقبت از فرزندان مشغول هستند (چن^۷ و همکاران، ۲۰۲۵). بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران، در سال ۱۴۰۲، سهم زنان از کل جمعیت شاغل حدود ۱۶٪ بوده است و با توجه به اینکه در سال ۱۳۹۷ این سهم تقریباً ۱۴٪ بوده است، می‌توان نتیجه گرفت که طی پنج سال اخیر، سهم اشتغال زنان حدود ۲ واحد درصد افزایش یافته است (سالنامه آماری کشور، ۱۴۰۲). همچنین در بستر فرهنگی،

-
1. Allen, J
 2. Chong, C. L, & Baharudin, R
 3. Branje, S
 4. Vision, V
 - 5i Geng, Y
 6. Lemmon, M
 - 7nChen, X

تعارض بین انتظارات سنتی از نقش مادری و اشتغال می‌تواند به سردرگمی هویتی در نوجوانان منجر شود، به‌ویژه اگر حمایت عاطفی کافی دریافت نشود (میرزاخانلو و یوسفی و منشئی، ۱۴۰۳). فرزندان مادرانی که شاغل بیرون از خانه بودند و نظارت کافی برای کیفیت رابطه نداشته‌اند سبک دلبستگی دوسوگرا را در فرزندان پرورش داده‌اند، بلوغ عاطفی و دلبستگی دوسوگرا رابطه منفی است (کاپ، لیندر، گاردس، ۲۰۲۴^۱).

مادران شاغل زمانی که درگیر وظایف شغلی خود هستند و در کنار فرزندشان حضور ندارند به این موضوع می‌اندیشند که عدم حضور آن‌ها منجر به آسیب دیدن فرزند می‌گردد و دچار احساس گناه می‌شوند (دهقانی زاده و فلاح و وزیری، ۱۳۹۹) در همین راستا، نوجوانانی که احساس گناه منتقل شده از والدین را تجربه می‌کنند، در تنظیم هیجان و ایجاد روابط عاطفی ایمن دچار چالش می‌شوند (اسمعیلی و شیخ‌الاسلامی و سلیمی بجستانی، ۱۴۰۰؛ جمالی و همکاران، ۱۴۰۴). با این حال، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که کیفیت رابطه، بیش از کمیت حضور، بر سلامت روان، عزت نفس و مهارت‌های اجتماعی نوجوانان اثر می‌گذارد (ترانگ^۲ و همکاران، ۱۴۰۱). ارتباط عاطفی پایدار با مادر، چه در شرایط اشتغال و چه در خانه‌داری، می‌تواند نقش حمایتی در رشد هیجانی نوجوانان داشته باشد (میکولینسر^۳، ۲۰۱۶). رابطه با مادران خانه‌دار، از طریق تعاملات مستمر، به‌طور معناداری رشد عاطفی و انضباط رفتاری فرزندان را ارتقا می‌دهد، لیکن نظارت فزاینده، به کاهش استقلال و ابتکار عمل منجر می‌گردد (ژاکی و سالمانی^۴، ۲۰۲۲). همچنین این رابطه با ارائه حمایت عاطفی پایدار، اضطراب و استرس را در نوجوانان کاهش می‌دهد و سلامت روان آن‌ها را بهبود می‌بخشد (فرح‌بخش و همکاران، ۱۴۰۳). با افزایش نظارت و مراقبت افراطی از سمت مادران خانه‌دار، می‌تواند استقلال فردی نوجوانان را محدود کند و رشد مهارت‌های خوداتکایی آن‌ها را کاهش دهد (سماعی^۵ و همکاران، ۲۰۲۳). در مقابل، مادران شاغل با الگوسازی تلاش حرفه‌ای، به‌صورت مثبت بر خودکارآمدی شغلی و جاه‌طلبی تحصیلی فرزندان تأثیر می‌گذارند (الوتی^۶ و همکاران، ۱۳۹۹). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که مادران خانه‌دار، با تقویت مهارت‌های همدلی و ارزش‌های اخلاقی، به رشد اجتماعی و معنوی فرزندان کمک می‌کنند، اما این تمرکز گاهی انعطاف‌پذیری اجتماعی را محدود می‌سازد (فلک‌الدین، ۱۴۰۰).

مطالعات متعددی به بررسی تأثیر وضعیت شغلی مادر بر جنبه‌های مختلف رشد فرزندان و تعاملات خانوادگی پرداخته‌اند. به‌عنوان مثال، توحیدی ثانی و همکاران (۱۴۰۴) در مطالعه‌ای دریافته‌اند که تعامل سازنده

1. Kopp, M., Lindauer, M., & Garthus-Niegel, S
2. Trong Dam, VA
3. Mikulincer, M
4. Itzhaki, Y & Sulimani, Y
5. Samaey, C
6. Olivetti, C

والد-نوجوان تحت تأثیر شرایط علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای می‌باشد و از طریق راهبردهای حمایت‌گرا، تعاملی-مشارکتی، نقادانه، مدیریتی و خلاقانه شکل می‌گیرد و به پیامدهایی در ابعاد فردی، تعاملی و اجتماعی منجر می‌شود. حسین زاده و همکاران (۱۴۰۵) نیز در پژوهش خود نشان دادند که کیفیت ارتباط مادر با نوجوان بر هویت شغلی آینده او تأثیرگذار است. از سوی دیگر، سعادت و آقازارعی (۱۴۰۰) در پژوهش خود نشان دادند که اشتغال مادران می‌تواند در شکل‌گیری سبک‌های فرزندپروری تأثیرگذار باشد و مادران شاغل بیشتر از سبک‌های مقتدرانه و دموکراتیک استفاده می‌کنند. فونتس^۱ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهش خود به بررسی نقش حمایت والدین در سلامت روانی نوجوانان پرداختند و دریافتند که صرف‌نظر از وضعیت شغلی مادر، میزان کیفیت تعاملات مادر-فرزند بیشترین تأثیر را بر سلامت روانی نوجوانان دارد. لی^۲ و همکاران (۲۰۲۴) دریافتند فرزندان مادرانی که شغل موقت یا ناامن دارند مشکلات رفتاری بیشتری را نسبت به فرزندان مادرانی که شغل دائم یا امن دارند تجربه می‌کنند.

باوجود حجم قابل توجه پژوهش‌ها در زمینه نقش والدگری مادران خانه‌دار و شاغل بیرون از خانه، اکثر مطالعات بر پیامدهای کلی وضعیت اشتغال مادران بر فرزندان تمرکز داشته و پژوهشی به تجربه درونی و ادراک نوجوانان از این رابطه نپرداخته است. این در حالی است که تجربه زیسته نوجوانان می‌تواند زوایای پنهانی از نحوه ادراک حمایت عاطفی، میزان درگیری مادر در زندگی فرزند و کیفیت تعاملات روزمره را با توجه به نقش حضور آن‌ها در خانه آشکار کند. از این رو، پژوهش حاضر قصد دارد طی یک مطالعه پدیدارشناسانه، به این سؤال پاسخ دهد که نقش حضور مادر در خانه در تجربه زیسته نوجوانان از رابطه با مادر خانه‌دار و شاغل بیرون از خانه چگونه است؟

روش

پژوهش حاضر از نوع کیفی و مبتنی بر رویکرد پدیدارشناسی توصیفی است. جامعه مورد مطالعه این پژوهش شامل ۱۶ دختر نوجوان دارای مادر خانه‌دار و شاغل بیرون از خانه است که در محدوده سنی ۱۴ تا ۱۸ سال قرار دارند. نمونه‌گیری به صورت غیرتصادفی، در دسترس و هدفمند انجام شد و تا دستیابی به اشباع داده ادامه یافت. در نهایت، ۱۶ نوجوان (۸ نفر با مادر خانه‌دار و ۸ نفر با مادر شاغل بیرون از خانه) انتخاب شدند. معیارهای ورود به پژوهش عبارت بودند از: تمایل نوجوان به مشارکت؛ داشتن مادر خانه‌دار (با حضور پایدار در خانه) یا شاغل بیرون از خانه (حداقل ۱۰ سال سابقه اشتغال بعد از به دنیا آمدن فرزند مشارکت‌کننده)؛ عدم فرزند طلاق بودن

1. Fuentes, M

2. Li, M

نوجوان؛ سلامت جسمانی و روانی نوجوان.

داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شدند. پیش از مصاحبه، رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان اخذ شد، اهداف پژوهش توضیح داده شد و محرمانگی داده‌ها تضمین گردید. هر مصاحبه ۳۵ تا ۶۰ دقیقه طول کشید و با اجازه مشارکت‌کنندگان، به صورت صوتی ضبط شد. سؤالات اولیه بر اساس ادبیات پژوهش طراحی شدند و در حین مصاحبه، سؤالات تکمیلی بر مبنای پاسخ‌ها مطرح گردید. نمونه‌ای از سؤالات مصاحبه عبارت بود از: «رابطه خود با مادران را چگونه توصیف می‌کنید؟»، «معمولاً چه تجربه‌هایی از تعامل با مادران دارید؟»، «به نظر شما نقش شغلی یا خانگی مادران چه تأثیری بر رابطه شما با او داشته است؟ می‌توانید مثالی بیان کنید؟»، «حضور یا نبودن مادران در موقعیت‌های مختلف زندگی چه احساسی در شما ایجاد می‌کند؟»، «در چه موقعیت‌هایی بیشتر احساس نزدیکی یا فاصله با مادران دارید؟».

مصاحبه‌ها به صورت فردی و در فضایی آرام انجام شد و با رضایت مشارکت‌کنندگان ضبط گردید. فرایند گردآوری داده‌ها تا زمانی ادامه یافت که اشباع داده‌ها حاصل شد و اطلاعات جدیدی از مصاحبه‌های بعدی به دست نیامد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش پدیدارشناختی کلایزی انجام شد. مراحل تحلیل شامل تبدیل فایل‌های صوتی مصاحبه‌ها به متن و بازخوانی مکرر آن‌ها برای درک حس کلی تجربه‌ها، استخراج بیانات معنادار مرتبط با پدیده مورد مطالعه، فرموله کردن معانی نهفته در این بیانات، خوشه‌بندی معانی بر اساس شباهت‌ها و تشکیل تم‌های مشترک، تدوین توصیف جامع از پدیده از طریق ادغام تم‌ها و در نهایت خلاصه‌سازی این توصیف در قالب ساختار اساسی پدیده بود. به منظور افزایش اعتبار یافته‌ها، نتایج به مشارکت‌کنندگان بازگردانده شد تا دیدگاه آنان درباره دقت و انطباق یافته‌ها با تجربه‌هایشان بررسی و در صورت لزوم اصلاحات لازم اعمال شود (محمدی، ۱۳۹۳). در طول پژوهش، محرمانگی اطلاعات حفظ شد، داده‌ها ناشناس پردازش گردیدند، ضبط صوتی تنها با رضایت کامل انجام گرفت، اهداف پژوهش به طور شفاف توضیح داده شد، احترام و عدم قضاوت نسبت به مشارکت‌کنندگان رعایت گردید و حق انصراف در هر مرحله برای آن‌ها محفوظ بود.

یافته‌ها

در این بخش ابتدا فرایند کدگذاری داده‌های حاصل از پژوهش در قالب جدول ارائه و سپس یافته به دست آمده به صورتی سازمان یافته و جامع شرح داده شده است.

جدول ۲. یافته‌های حاصل از تجربه زیسته نوجوانان از رابطه با مادر خانه‌دار

مقوله اصلی	زیر مقوله	گزاره‌های حاصل از مصاحبه
پیوند عاطفی و امنیت روانی	حضور فیزیکی پایدار و دریافت محبت روزانه	من آگه خانه‌دار نبود و مادرم شاغل بود ما نمیتونستیم اونقدر محبت مادری رو از سمت مادرم دریافت کنیم (مصاحبه ۱) حقیقتاً از اونجایی که شاغل خیلی داشتیم تو خانواده بچه‌های اونارم می‌دیدم بیشتر احساس خوبی داشتم یعنی مثلاً وقتی من برمی‌گشتم همیشه مامانم بود بعد از اونور اون خیلی وقت بیشتری داشت برای ما هم برای خودش می‌تونست تفریح بره بیاد (مصاحبه ۳) چون بیشتر وقتها تنها بود ارتباط نزدیکی داریم یجورایی دوست همدیگه هم هستیم و خیلی باهمدیگه صحبت می‌کنیم (مصاحبه ۱) مریض میشم پیشمه کاری دارم یا کمک می‌خام همیشه هستش (مصاحبه ۳)
	مراقبت شبانه روزی در هنگام بیماری	مادری که شبانه روز کنارته و حالا نمی‌تونم بگم وظیفه مادری اون شغل مادریش رو داره انجام میده و این خیلی خوبه از این لحاظ (مصاحبه ۴) مریض میشم پیشمه کاری دارم یا کمک می‌خام همیشه هستش (مصاحبه ۳) من نیاز داشتم واقعاً به مادرم وقتی بدن درد دارم یکی رو می‌خاستم بغلم کنه (مصاحبه ۵)
	رابطه همدلانه	یجورایی دوست همدیگه هم هستیم و خیلی باهمدیگه صحبت می‌کنیم (مصاحبه ۱) احساس رفاقت خیلی احساس قشنگیه و خب این بخاطر تعامل روزانه و زمان زیادیه که باهم می‌گذرونیم (مصاحبه ۵) مینشت با ذوق از حرفام که واقعاً هم مهم نبود بعد مدرسه گوش می‌داد (مصاحبه ۵) میتونم خیلی راحت تر باهاش مطرح کنم یعنی اینجوری نیستم که نه این مشکلو نمی‌تونم شاید مامان جبهه بگیره یا هر چیز دیگه‌ای داشته باشه نسبت بهش نه اوکیم کاملاً می‌تونم باهاش مطرح کنم (مصاحبه ۵)
	احساس امنیت و آرامش با حضور مادر در خانه	مادر همیشه در دسترس هستش مشکلی باشه کلاً خود وجود آرامش بخشه حالا مشکلی باشه یه کاری باشه مامان کمک می‌کنه انجام میده (مصاحبه ۴) همه ثبات یه ترتیبی نظمی مرتبی خاصی تو اون خونه برقراره و همه چیز نظم داره همه چی سر جای خودش خیال آدم راحت (مصاحبه ۷) تو میدونی هر اتفاقی هر جایی برات بیفته مامانت تو خونس زنگ بزنی خودشو میرسونه چه بیمارستان چه مدرسه هر جا باشه خیالت جمع میشه (مصاحبه ۴)

مقاله اصلی	زیر مقاله	گزاره‌های حاصل از مصاحبه
	همراهی و مشارکت در فعالیت‌های روزانه	مامانم همیشه باهام میاد خرید (مصاحبه ۳) تایم مامان آزادتره می‌تونیم خیلی بیشتر با هم در واقع وقت بگذرونیم پارک بریم پیاده روی کنیم (مصاحبه ۴) مامان چون تایمش آزاده برنامه میچینه میریم اسب سواری کلاس‌های یوگا یهو میام خونه میگه اسم نوشتم بریم فلان سفر (مصاحبه ۵) حس خوبییه جلسات مدرسه رو همیشه شرکت میکنه لازم نیست خودم برم کارنامه بگیرم (مصاحبه ۴) اکثراً غذا و اینا باهاش منم کمکش می‌کنم توی ظرف شستن ولی غذا با اونه (مصاحبه ۳) خیلی چیزها را با هم درست می‌کنیم و مثلاً آگه مامان تو خونه غذا پیزه به من میگه ببرم کار اداری انجام بدم یا برعکسش (مصاحبه ۵)
	رضایت از خانه‌دار بودن مادر و احساس مطلوب‌تر در رابطه نسبت به فرزندان مادران شاغل	با دوستانم که مامانشون شاغله مقایسه می‌کنیم ارتباط صمیمی‌تری داریم و بیشتر برام وقت می‌گذاره (مصاحبه ۲) خوشحالم از اینکه من مامانم شاغل نبود چون که اون حضور مادر برای من خیلی مهم تر بود و الان که فکر می‌کنم میگم چقدر سخته واسه بچه‌هایی که حضور مادر رو ندارند (مصاحبه ۸) فرزنداشون کمبودهای عجیبی دارند و اونا تو رفتارشون خیلی میشه مشاهده کرد صبر ندارن ظاهراً وقت‌های که نبوده چون بابا اونقدر صبور نیست (مصاحبه ۵) فرزند مادر شاغل نسبت به بقیه شیطنت بیشتر سر به هوایی بیشتری داشتند (مصاحبه ۶)
حمایت تحصیلی و رشد فردی	تشویق به درس خواندن	نمیزاره من کار کنم میگه نه فاطمه کنکور داره هزار همه حواسش به درسش باشه (مصاحبه ۱) همیشه تشویقم می‌کرد که بیشتر تلاش کنم مثلاً معدل بالا می‌شد جایزه برام می‌خرید (مصاحبه ۴) من تو دبستان خیلی وابسته بودم و مامانم کنارم می‌نشست سوالا رو برام توضیح می‌داد جواب می‌دادم ولی خب آگه شاغل بود قطعاً اینقدر وقت نمیزاشت (مصاحبه ۷)
	الگوسازی ارزشی	مامانم همیشه یادم داده تحت هر شرایطی دروغ نگویم و خیلی جاها این نجاتم داده بهم اعتبار داده (مصاحبه ۲) احترام باید حفظ بشه مثلاً عقیده‌ها با هم در واقع تفاوت کنه اما احترام افراد رو باید حفظ (مصاحبه ۴) این رو فقط باید قدر دونست مادر من مدیر یک شرکت حواسش به همه افراد خانواده هست (مصاحبه ۸) حواسم به خرج‌هایی که می‌کردم بود و من کسی که مامانم شاغله خیلی ریخت و پاش نمی‌کردم یعنی لنگ هم نبودم اما خب چیزای الکی و اضافه هم نمی‌خریدم

مقاله اصلی	زیرمقاله	گزاره‌های حاصل از مصاحبه
		(مصاحبه ۸)
	آموزش مهارت زندگی	ولی پیش مامانم وایمیسم خونه‌داری رو یاد بگیرم آشپزی کردن نظافت خونه سبزی پاک کردن و کارای ساده اما واقعاً با زحمت فراوان (مصاحبه ۳) پول تو جیبی که می‌گرفتم باید تا آخر ماه تنظیم می‌کردم و مامان خب آگه سخت گیر نبود سر پول دادن شاید بلد نبودم خرجامو تنظیم کنم (مصاحبه ۷) یه جاهایی که گیر می‌کنم و خب ناامید میشم مامان با حرفاش یادم میده نباید زود کنار بکشم بلکه باید دنبال راه حل و گشایش باشم (مصاحبه ۶)
	فداکاری برای پیشرفت فرزند و اولویت قرار دادن خانواده	احساس کردم که این خانه‌دار بودن به جور از خودگذشتگی به جورایی همه زندگیشو میزاره پاهات کل وقت و انرژی همه چی رو صرف خونه و ما میکنه (مصاحبه ۶) مادرم با وجود پا دردش همه کارای خونه رو خودش میکنه نمیزاره من کار کنم تا به کنکورم برسم (مصاحبه ۱) خیلی وقتا هم واقعاً به خاطر بزرگ کردن بچه هاش فداکاری کرده (مصاحبه ۲) گاهی مامانم از خرجای خونه که بابام میده میزنه که من بتونم تو کلاسای کنکوری شرکت کنم (مصاحبه ۸)
پیامدهای نقش خانه‌داری برای مادر و فرزند	وابستگی مالی (برای مادر)	زنای خانه‌دار همیشه نیاز دارن که از همسرشون پول بگیرن و این اعتماد به نفس رو ازشون می‌گیره (مصاحبه ۲) مادرم توی مسائل اقتصادی اصلاً درگیر نمیشه و نمیدونه واقعن از کجا میاد چه جور میاد فقط مشغول زندگی کردن و درگیری‌های مالی فقط به عهده پدرمه (مصاحبه ۱) استقلال مالی نداره و این یکم برای من ناخوشاینده دوست داشتم مادر شاغلی باشه تا پول ازش بگیرم (مصاحبه ۲)
	برداشت منفی جامعه از خانه‌داری (برای مادر) و نادیده گرفتن سختی‌ها	مامان بزرگم همیشه مامانمو با جاریش یعنی زن عموم مقایسه میکنه ... میگه تو خودت چی هستی که بخای به بچه من گیر بدی زن عموم فقط دانشگاه رفتن و با لیسانس تو یه شرکت (مصاحبه ۲) اینکه اون مادر چون که اولویت اولش رو اون خانه و خانه داری می‌دونه نباید زحماتشون رو نادیده نگرفت اما جامعه اینکارو میکنه (مصاحبه ۷) وقتی سنم کمتر بود نمیدونستم ك خانه داری هم یه شغله اما كم كم متوجه شدم كه خیلی ارزشمندنه چون بدون حقوق یا انتظاری داره برای ما همه كار میکنه و این کاراش

مقوله اصلی	زیر مقوله	گزاره‌های حاصل از مصاحبه
		ب چشم نیما (مصاحبه ۱) در صورت که این زن در ازای این همه کاری که برا ما میکنه بابام یه تشکر ازش نمیکنه (مصاحبه ۶)
	فشار نقش خانه‌داری و انتظار رسیدگی به همه امور منزل توسط مادر و نداشتن وقت شخصی	ما بچه‌هایی که مادرمون خانه داره عادت کردیم همه کار گردن مامان باشه در صورتی که ما هم وظیفه مونه کار خونه بکنیم (مصاحبه ۴) همیشه غذام آماده بوده لباسام شسته بوده توی محیط تمیز درس خوندم آروم همه این کارا رو مامان میکنه (مصاحبه ۶) همه ثبات یه ترتیبی نظمیه مرتبی خاصی تو اون خونه برقراره و همه چیز نظم داره همه چی سر جای خودش (مصاحبه ۷) من هیچوقت ندیدم که مامان به خودش علاقه‌اش اهمیت بده همیشه هم میگه من وقت این کارا رو دیگه ندارم و خب از این فشار خستگی میناله (مصاحبه ۵)
	کمبود مشارکت اقتصادی (برای مادر)	کلاً برای اقتصاد الان آگه مادر در واقع خانه‌دار باشه یکی از معایبه چون بودجه تأمین نمیشه اونقدررا (مصاحبه ۵) ما خب همه خرج مون رو از دخل بابا درمیومد و همش میپره اصن جا برا پس انداز نیمونه واقعن هم خرج اضافی نیست اما پولی نیمونه (مصاحبه ۴) قطعاً آگه مامانم پول درمیورد ما اینقدر تو قرض و سختی نبودیم (مصاحبه ۲)
	وابستگی هیجانی و چسبندگی عاطفی (برای فرزند)	حضور مادر برای من خیلی مهم تر بود ... من نیاز داشتم واقعاً به مادرم وابستگی زیاد بود مثلاً من از مدرسه میومدم تا مامان غذا نمی‌داد من خودم نمی‌خوردم (مصاحبه ۵) خونه تنها میومنه کسی که مامانش شاغله ولی من خیلی کم تنها میومدم و اصلاً تنهایی رو دوست ندارم و گاهی وقتا تنهایی خطرناکه (مصاحبه ۳) من از الان غم گرفتم چطوری برم دانشگاه و خوابگاه پس کی کارامو بکنه اصن کار هیچی من یه روز مامانم بغل نکنم اذیتم (مصاحبه ۸) کسی که مامانش شاغله بچه‌ی مستقل تریه و نسبت ب من انقدر وابسته نیست (مصاحبه ۳)

مقوله اصلی	زیر مقوله	گزاره‌های حاصل از مصاحبه
	وابستگی عملی و تأخیر در تجربه استقلال (برای فرزندان)	نمی‌تونم غذا درست کنم و قتیایی که نیست و حتی برای سرگرمی هم از پس ساده‌ترین کارا خونه برنمیام (مصاحبه ۳) یکی از بدیهایی که برای من داشت خیلی منو از یه سری چیزا عقب انداخت مثلاً غذا درست کردن انجام دادن وظایف شخصیه همیشه تو انجام کارام بهش وابستم (مصاحبه ۶) مثلاً فلان ساعت خونه باشین لازم نیستش که فلان کار انجام بدی لازم نیستش که تو این سن کار بکنین حالا فعلاً خانواده پشتتون پشتتونه حمایتتون می‌کنه (مصاحبه ۷) یه جا بخام برم خرید اصلاً نمیدونم جنس خوب و بد چیه چون همیشه خودش مسئولیت خریدو داره و همیشه گفته نه شما بلد نیستید (مصاحبه ۴)

جدول ۳. یافته‌های حاصل از تجربه زیسته نوجوانان دارای مادر شاغل بیرون از خانه

مقوله اصلی	زیر مقوله	گزاره‌های حاصل از مصاحبه
نقش اشتغال بر هویت اجتماعی و الگوگیری فرزند	افتخار به شاغل بودن مادر و تقویت اعتماد به نفس	مادر من معلم هستند و من از بچگی وقتی مدرسه نمی‌رفتم با اون به مدرسه خودش می‌رفتم و تو کلاس هاش می‌شستم و همیشه خیلی خوشحال بودم مادرم معلم این بچه‌هاست حس غرور برابم بود (مصاحبه ۱) به مامانم میگم واقعاً من بهت افتخار می‌کنم که تو همچین شرایطی واقعاً انقدر تونستی آدم مثلاً خلاق و هنرمندی باشی (مصاحبه ۵) از مزایای اشتغال به نظرم جایگاه اجتماعی بالا است (مصاحبه ۱) مثلاً منو به شخصه کشونده سمت اینکه چقدر استقلال مالی بحث مهمی برای خانم و بهم انگیزه میده منم همینطور بشم (مصاحبه ۶)
	تشویق به استقلال مالی و تمایل به ورود به بازار کار	همیشه من رو به استقلال مالی تشویق می‌کنه (مصاحبه ۲) وقتی که می‌بینم مامان استقلال مالی داره و بدون تحصیل میتونه پول دربیاره ترغیب میشم برم یه کاری یاد بگیرم (مصاحبه ۶) کار مامانم رو دوس دارم فک می‌کنم برای یه خانم مناسبه (مصاحبه ۳) یه انگیزه‌ای بهم می‌داد که منم در آینده مثل مادرم شم یه ذره خانه‌دار نباشم (مصاحبه ۴)
	فضای فرهنگی در خانه و احترام به هنر بواسطه شغل مادر	مامانم چون معلم بود، منو از بچگی می‌برد کلاس‌های نقاشی و تئاتر تو فرهنگسرا، می‌گفت اینا رو حتماً بزرگ می‌کنه (مصاحبه ۶) مادرم همیشه تشویقم می‌کرد که چیزای جدید امتحان کنم، مثلاً کلاس موسیقی یا کتابخوانی گروهی تو کتابخونه محل (مصاحبه ۴) مامانم چون خودش زبان خونده بود، از بچگی منو می‌فرستاد کلاس زبان،

مقوله اصلی	زیر مقوله	گزاره‌های حاصل از مصاحبه
		می‌گفت این به راهه برای اینکه دنیا رو بهتر بفهمی (مصاحبه ۳) مادرم چون کتابخون بود، همیشه برام کتابای شعر و داستان می‌خرید و شبها با هم می‌خوندیم، خیلی لذت‌بخش بود (مصاحبه ۵)
	تقویت انگیزش تحصیلی	مامانم چون خودش معلم بود، همیشه با معلم تو مدرسه در ارتباط بود، می‌دونست دقیقاً تو درسام چی می‌گذره (مصاحبه ۱) مادرم همیشه برام کتابای کمک‌درسی می‌خرید و می‌گفت اینا رو بخون تا پایه‌ت قوی شه (مصاحبه ۴) وقتی گفتم می‌خوام پزشکی بخونم، مادرم کلی برام تحقیق کرد و حتی با استادی دانشگاه حرف زد که راهنماییم کنه (مصاحبه ۲) مادرم می‌گفت تو درسات باید بهتر از فلانی باشی، ولی نه با حسادت، فقط برای اینکه خودتو بالا بکشی (مصاحبه ۳)
پیامدهای عاطفی و هیجانی رابطه مادر-فرزند در بستر اشتغال	محدودیت و حسرت حضور فیزیکی مادر در خانه	مامانم شیفت شب بیمارستان بود، بعضی شبها اصلاً نمی‌دیدمش، صبح هم که خواب بود (مصاحبه ۶) بعد مدرسه می‌اومدم خونه، چون مامانم سرکار بود، تنهایی حوصلم سر می‌رفت (مصاحبه ۳) دوستام بعد مدرسه با ماماناشون بازی می‌کردن، ولی من چون مامانم نبود، خودم باید سرگرم می‌شدم (مصاحبه ۵) خونه وقتی مامانم سرکار بود خیلی ساکت بود، انگار یه چیزی کم بود (مصاحبه ۸) دوست داشتم مامانم خونه‌دار بود، چون حس می‌کردم آگه همیشه باشه، بیشتر بهم توجه می‌کنه (مصاحبه ۵) یه بار مریض بودم، مامانم چون سرکار بود نتونست پیشم بیوم، خیلی دلم گرفته بود (مصاحبه ۳)
	فشار نقش دوگانه مادری و اشتغال و خستگی مفرط مادر	مامانم چون شیفتش سنگین بود، همیشه خسته بود، انگار هیچ‌وقت وقت برای خودش نداشت (مصاحبه ۶) شبها که مامانم از کار می‌اومد، انقدر خسته بود که فقط می‌خواست بخوابه، وقت برای حرف زدن نداشتیم (مصاحبه ۸) مامانم می‌گفت بین کار و خونه گیر کرده، همیشه استرس داشت که یه چیزی جا می‌مونه (مصاحبه ۴) مامانم چون همیشه مشغول بود، وقتهای کمی که خونه بود فقط کارای ضروری خونه رو می‌کرد (مصاحبه ۵)
	افت تعاملات هیجانی و کمبود ابراز محبت به دلیل محدودیت	بعضی وقتا مامانم انقدر خسته بود که حتی نمی‌تونست باهام حرف بزنه یا بغلم کنه (مصاحبه ۳)

مقوله اصلی	زیر مقوله	گزاره‌های حاصل از مصاحبه
	زمانی و انرژی	مامانم چون کارش زیاد بود، وقتی خونه بود حوصله نداشت باهام بشینه درددلمو گوش بده (مصاحبه ۶) یه بار به مامانم گفتم چرا این قدر خسته‌ای، گفت کار و خونه باهم منو داغون کرده (مصاحبه ۴) مامانم چون همیشه خسته بود، کمتر بهم محبت می‌کرد، فکر کنم انرژی‌شو نداشت (مصاحبه ۳)
	تمایل به حفظ حریم شخصی و وجود فاصله عاطفی	بعضی وقتا حس می‌کردم مامانم ازم فاصله گرفته، چون وقت نداشت باهام صمیمی باشه (مصاحبه ۸) یه وقتیایی دلم می‌خواست به مامانم بگم چی تو دلمه، ولی می‌ترسیدم نفهمه یا وقت نداشته باشه یا درک نکنه (مصاحبه ۵) وقتی مامانم سرکار بود، خیلی دلتنگش می‌شدم، مخصوصاً وقتیایی که حال خوب نبود (مصاحبه ۸) بعضی وقتا حس می‌کردم مامانم چون همیشه سرکاره، نمی‌تونه بفهمه من چی می‌خوام (مصاحبه ۵)
	ورود زود هنگام و سختی تطبیق پیدا کردن با محیط مهد کودک	پیش مربی می‌موند، ولی دلم برای مامانم تنگ می‌شد (مصاحبه ۵) دوست نداشتم این قدر با مربی و بچه‌های دیگه باشم، دلم می‌خواست مامانم خونه بود (مصاحبه ۶) مامانم چون کارش زیاد بود، همش منو مهد کودک می‌ذاشت و من اصن نمیتونستم برای مدت طولانی با اون فضا کنار بیام (مصاحبه ۶) بعضی وقتا از اینکه مامانم این قدر سرش شلوغه، می‌ترسیدم بهش بگم چی تو دلمه، فکر می‌کردم قضاوت می‌شه (مصاحبه ۴)
	مسئولیت‌پذیری اجباری در مراقبت از فرزند دیگر و انجام امور خانه	مجبور شدم از برادر کوچک‌ترم مواظبت بکنم که این هم خوشایندم نبود اما باز هم راه دیگه‌ای وجود نداشت (مصاحبه ۲) فرزندان تقریباً خودکفا بار میان چون مادرشون همیشه و همه جا نبوده که کارهای بچه‌هاشو کامل انجام بده مثلاً بعضی اوقات فرزندانش باید خودشون غذا درست کنند یا خواهر و برادرشون رو در نبود مادرشون نگه دارن (مصاحبه ۳) دلم می‌خواست از مدرسه میام غذا گرم باشه خودم نخوام برم مثلاً غذا از یخچال در بیارم گرم کنم این عقده‌ها وجود داشت برام (مصاحبه ۴)
نقش اقتصادی و حمایتی مادر شاغل	تأمین معیشت خانواده و کاهش فشار مالی پدر	درآمد مامان همیشه صرف بهتر کردن امکانات تحصیلی ما میشه (مصاحبه ۱) در گذر زمان بیشتر متوجه شدم که شاغل بودن مادرم باعث شده من زندگی راحت‌تری رو تجربه کنم تفریحاتم بیشتر باشه از نظر مالی که خودش اصلاً چیز کمی نیست (مصاحبه ۲) پول بابا خرج خونه میشه اما مامان درآمدهش همیشه کنار گذاشته میشه (مصاحبه ۲)

مقوله اصلی	زیر مقوله	گزاره‌های حاصل از مصاحبه
		۴) فضایی برای مستقل شدن فرزند از مادر به‌خاطر شغلش فراهم می‌شه (مصاحبه ۲)
	ارتباطات گسترده و آشنایی با شبکه‌های زندگی متنوع	مادرم به‌خاطر شاغل بودنش و با مردم در ارتباط بودن به من فضای بیشتری می‌ده برای ارتباط (مصاحبه ۲) مادر شاغل چون درون جامعه هست و هر روز با مردم بیشتری سر و کار داره به چالش‌های جامعه بیشتر آگاهی داره و این تو درک فرزندانش خیلی کمک‌کننده است (مصاحبه ۳) با همکاراش رفت و آمد داریم باعث شد ادما و فرهنگای زیادی رو بشناسم دنیامو واقعن گسترده‌تر کرد (مصاحبه ۶)
تحول ادراک و پذیرش نقش مادر شاغل در گذر زمان	پذیرش فداکاری متقابل و قدردانی از تلاش مادر	نصیحتم به فرزند آینه که شرایط مادر رو درک کنه (مصاحبه ۱) الان که بزرگ شدم احساس مثبتی به کار کردن مادرم دارم و در گذر زمان بیشتر متوجه شدم که شاغل بودن مادرم باعث شده من زندگی راحت‌تری رو تجربه کنم از نظر مالی که خودش اصلاً چیز کمی نیست (مصاحبه ۲) هنوزم خوشحالم خودش یک زن مستقل هست و جایگاه اجتماعی خوبی داره (مصاحبه ۱) مادر تو هم یک آدمه و احتمالاً داره تلاش زیادی می‌کنه اون هم به‌عنوان اولین نسل مادرانی که این‌قدر گسترده تونستن توی جامعه کار بکنن (مصاحبه ۲)
	یافتن تعادل و مدیریت کار و خانواده با کمک پدر	مثلاً می‌گم شغل مثلاً مدت زمان کار کردنتون زیاد نباشه مثل مادر من هفت هشت ساعت نباشه اون هفت هشت ساعت مثلاً حالا بعد از ظهر و اینا خونه نباشه واقعاً زیاده آگه دو سه ساعت حالا مثل فروشنده باشه (مصاحبه ۴) سعی کنن بیشتر با فرزندشون رابطه برقرار کنن حالا اگر می‌تونن بعد از ظهر حالا بعد از سر کارشون خیابون ببرن (مصاحبه ۵) شاید ساعت کاریمو کمتر بکنم که احساس می‌کنم اصلاً کسی که حالا هر شغل که داره شغلی باشه که خب خودش می‌تونه تصمیم بگیره ساعت کاری شو (مصاحبه ۷) مجبور بودم مهد کودک رو تحمل کنم با این‌که اصلاً باهاش کنار نمی‌اومدم اما راه دیگه‌ای هم وجود نداشت (مصاحبه ۲) اونجا خسته است مثلاً ساعت زیادی کار می‌کنه و اینا به خاطر ایناست (مصاحبه ۷)
	رشد خوداتکایی فرزند	همون‌طور که اشاره کردم مجبور بودم از بچگی مستقل باشم و زمان‌های زیادی رو تنهایی سپری کنم خونه داری رو کاملاً یاد گرفتم (مصاحبه ۲) همیشه من رو به استقلال مالی تشویق می‌کنه پول تو جیبی که می‌ده سر موعد میریزه و باعث میشه یاد بگیرم چطور خرج کنم (مصاحبه ۲)

مقوله اصلی	زیر مقوله	گزاره‌های حاصل از مصاحبه
		روزایی بوده که من همون بچگی دیگه مریض می‌شدم مامان نبودن و خب مجبور بودم خودم تا دکتر به جوری برم یا مثلاً خیلی زودتر از چیزی که باید ایجاب شد برام که یه سری کارا رو مثلاً بزارم تنهایی انجام بدم (مصاحبه ۶)
	توسعه مهارت اجتماعی فرزند	من مادرم چون خودشون شاغل و کارمند بودن در کودکی انتظار داشتند دوستانی انتخاب کنم اون‌ها هم از خانواده شاغل و تحصیل کرده باشید (مصاحبه ۱) ارتباطش با دوستای منم بیشتر شد توی دبیرستان من دوستانم بهم زنگ می‌زدن و بهم می‌گفتن گوشو بده مامانت که من باهاشون مثلاً صحبت کنم (مصاحبه ۵) دوست پیدا کنه اجتماعی بشه آداب معاشرت خوب یاد بگیره کلی بازی هست کلی دوست اونجا پیدا کنه مهد کودک آگه مهد کودک خوبی باشه مهد کودکم واقعاً گزینه مناسبیه (مصاحبه ۷) با مربی‌ام با بقال محل من تو اون سن مجبور بودم نه تنها با همسن‌های خودم که آدمای بزرگ‌ترم یاد بگیرم ارتباط بگیرم (مصاحبه ۳)

جدول ۴: مقایسه تجربه زیسته نوجوانان از رابطه با مادر خانه‌دار و شاغل بیرون از خانه

مقوله	مادران شاغل بیرون از خانه	مادران خانه‌دار
پیوند عاطفی و امنیت روانی	محدودیت حضور فیزیکی به دلیل تعهدات شغلی → احساس تنهایی، حسرت و گاه رهاشدگی؛ جبران با زمان‌های کیفی مثل گفت‌وگوی شبانه	حضور مداوم مادر → ثبات عاطفی، کاهش اضطراب، تقویت حس تعلق از طریق تعاملات روزمره (گفت‌وگو، حمایت همدلانه)
پیامدهای عاطفی و هیجانی رابطه	خلأهای عاطفی و هیجانی به‌ویژه در کودکی؛ بااین‌حال کیفیت تعاملات (نه کمیت حضور) عامل کلیدی در جبران این خلأهاست	حضور مستمر مادر موجب امنیت عاطفی پایدار؛ اما احتمال نظارت افراطی و وابستگی عاطفی
حمایت تحصیلی و رشد فردی	مادر الگو برای استقلال، جاه‌طلبی شغلی و خودکارآمدی؛ اثر ویژه بر دختران در شکل‌گیری هویت اجتماعی و حرفه‌ای	حمایت پیوسته مادر از موفقیت تحصیلی و رشد اخلاقی؛ تقویت ارزش‌ها و همدلی؛ اما احتمال محدودیت انعطاف‌پذیری اجتماعی
نقش اقتصادی و هویتی مادر	مشارکت اقتصادی مادر در تأمین مالی → قدردانی نوجوان از رفاه خانواده و افزایش امنیت اقتصادی و انگیزه تحصیلی	وابستگی مالی مادر به خانواده → محدودیت هویتی و تأثیر بر نگاه نوجوان به نقش مادر
تحول ادراک نقش مادر در گذر زمان	تحول ادراک در گذر زمان: در کودکی نارضایتی یا بی‌درکی، در نوجوانی قدردانی و پذیرش؛ تقویت تاب‌آوری عاطفی	درک نوجوان از نقش مادر نسبتاً ثابت و بر پایه امنیت عاطفی است
تمرکز اصلی تجربه	تأکید بر استقلال، رشد بیرونی و اجتماعی (حرفه‌ای)	تأکید بر امنیت عاطفی و رشد درونی (اخلاقی-عاطفی)
چالش کلیدی	کمبود حضور عاطفی و خطر تجربه تنهایی	وابستگی و کنترل بیش‌از حد نوجوان

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف واکاوی نقش حضور مادر در خانه در تجربه زیسته نوجوانان از رابطه با مادران خانه‌دار و شاغل بیرون از خانه انجام شد. نتایج نشان داد که تجربه زیسته نوجوانان در دو گروه، در مجموع در ۹ مقوله اصلی سازمان یافت. مقوله‌های مربوط به نوجوانان دارای مادر خانه‌دار شامل: پیوند عاطفی و امنیت روانی، حمایت تحصیلی و رشد فردی و پیامدهای نقش خانه‌داری برای مادر و فرزند بود. در مقابل، تجربیات زیسته نوجوانان دارای مادر شاغل بیرون از خانه در چهار مقوله اصلی شامل: نقش اشتغال بر هویت اجتماعی و الگوگیری فرزند، پیامدهای عاطفی و هیجانی رابطه مادر-فرزند در بستر اشتغال، نقش اقتصادی و حمایتی مادر شاغل و تحول ادراک و پذیرش نقش مادر شاغل در گذر زمان دسته‌بندی شد. تحلیل این مقوله‌ها نشان می‌دهد که عامل مشترک و تبیین‌کننده تفاوت تجربه‌ها، نه صرفاً وضعیت اشتغال مادر، بلکه میزان و کیفیت حضور مادر در خانه و نحوه سازمان‌یابی تعاملات مادر-فرزند است.

در مقوله نخست، نوجوانان حضور پایدار و محبت مستمر مادر خانه‌دار را عامل اصلی شکل‌گیری پیوند عاطفی، احساس امنیت و آرامش روانی خود دانستند. این یافته با نتایج پژوهش‌های باهنر و همکاران (۱۴۰۳)، پارسا (۱۴۰۲)، الرشیدی^۱ و همکاران (۲۰۲۳) و وانگ^۲ و همکاران (۲۰۲۴) همسو است که همگی بر نقش حضور و همدلی والدین در تقویت صمیمیت خانوادگی، اعتماد عاطفی، کاهش اضطراب و افزایش تاب‌آوری نوجوانان تأکید دارند. بر اساس نظریه دلبستگی بالبی (۱۹۶۹)، مراقب اولیه از طریق پاسخگویی هیجانی و تعامل پایدار، زمینه شکل‌گیری دلبستگی ایمن را فراهم می‌کند. حضور مداوم مادر در خانه فرصت تعامل روزانه و مراقبت مستمر را افزایش می‌دهد و این امر به تقویت اعتماد، ثبات هیجانی و شکل‌گیری خودپنداره مثبت در نوجوان می‌انجامد. در بافت فرهنگی ایران که مادر غالباً به‌عنوان محور عاطفی خانواده شناخته می‌شود، این حضور به ایجاد احساس تعلق و امنیت روانی عمیق‌تر کمک می‌کند؛ بااین حال، در برخی موارد ممکن است به وابستگی عاطفی بیشتر نوجوان نیز منجر شود.

در مقوله دوم، نوجوانان تجربه کرده‌اند که مادران خانه‌دار با حضور فعال در امور درسی، تشویق، الگوسازی ارزشی و آموزش مهارت‌های زندگی، نقش مهمی در حمایت تحصیلی و رشد فردی آنان ایفا می‌کنند. این یافته با پژوهش‌های عباس‌زاده (۱۴۰۳)، کیل^۳ و همکاران (۲۰۲۳)، شبانی^۴ و همکاران (۲۰۲۵) و قنبری و همکاران

1 Alrashidi, N

2 Wang, J

3 Kil, H

4 Shebani, Z

(۱۳۹۸) همسو است که بر نقش والدین در انتقال ارزش‌ها، آموزش مهارت‌های زندگی، بهبود عملکرد تحصیلی و تقویت عزت‌نفس فرزندان تأکید دارند. بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی بندورا (۱۹۷۷)، نوجوانان از طریق مشاهده و الگوبرداری از رفتار والدین، نگرش‌ها و مهارت‌های اساسی زندگی را می‌آموزند. حضور مستمر مادر در خانه این امکان را فراهم می‌کند که فرزندان در تعاملات روزمره، ارزش‌های اخلاقی و مهارت‌های اجتماعی را به صورت عملی تجربه کنند. درعین حال، استمرار راهنمایی و نظارت ممکن است در برخی موارد فرصت تجربه استقلال و تصمیم‌گیری فردی را برای نوجوان محدود کند.

در مقوله سوم، نوجوانان دارای مادر خانه‌دار گزارش کردند که نقش خانه‌داری مادر، در کنار فراهم کردن حمایت عاطفی، پیامدهایی مانند وابستگی مالی مادر به پدر، کاهش عزت‌نفس مادر، فشار نقش‌های سنتی و وابستگی هیجانی فرزندان را نیز به همراه دارد. این یافته با پژوهش‌های رضاپور و اسماعیلی (۱۳۹۹)، هیلو^۱ و همکاران (۲۰۲۵) و گاریوا^۲ و همکاران (۲۰۲۲) همسو است که به تأثیر ساختارهای اجتماعی و انتظارات فرهنگی بر نقش‌های جنسیتی و ادراک ارزش اجتماعی مادران اشاره کرده‌اند. بر اساس نظریه نقش‌های جنسیتی ایگلی^۳ (۱۹۸۷)، تقسیم سنتی نقش‌ها می‌تواند استقلال اقتصادی و اجتماعی زنان را محدود کند. در چنین شرایطی، هرچند مادر خانه‌دار نقش عاطفی و حمایتی پررنگی در خانواده ایفا می‌کند، اما محدودیت‌های ساختاری ممکن است به کاهش احساس خودمختاری مادر و در برخی موارد افزایش وابستگی هیجانی فرزند منجر شود.

در مقابل، یافته‌های مربوط به مادران شاغل بیرون از خانه نشان داد که اشتغال مادر، در کنار کاهش نسبی حضور روزمره در خانه، پیامدهای تحولی و اجتماعی مهمی برای نوجوانان دارد. در مقوله نخست این بخش، نوجوانان تجربه کرده‌اند که اشتغال مادر موجب ایجاد حس افتخار، افزایش اعتمادبه‌نفس و تقویت انگیزه تحصیلی و شغلی در آنان می‌شود. مشاهده استقلال مالی و مهارت‌های اجتماعی مادر، الگویی مثبت برای رشد هویت اجتماعی نوجوان فراهم می‌کند. این یافته با پژوهش‌های لمون و همکاران (۲۰۲۱)، حسینی (۱۳۹۷)، ایندرا و لامبا^۴ (۲۰۲۳) و قندابی و رفیع‌زاده اردبیلی (۱۴۰۰) همسو است که نشان داده‌اند اشتغال مادران از طریق انتقال ارزش‌های کاری و الگوسازی رفتاری، به تقویت اعتمادبه‌نفس و انگیزه پیشرفت در فرزندان می‌انجامد. در چارچوب نظریه یادگیری اجتماعی بندورا (۱۹۷۷)، مشاهده رفتارهای موفق والدین می‌تواند احساس خودکارآمدی و انگیزش پیشرفت را در نوجوان تقویت کند.

در مقوله دوم، نوجوانان بیان کردند که اشتغال مادر به دلیل کاهش حضور فیزیکی در خانه، خستگی ناشی

1 Helou, L

2 Gurieva, S

3 Eagly, A

4 Indira, A & Lamba, R

از نقش دوگانه و محدودیت زمان، گاه با کاهش تعاملات روزمره و فاصله عاطفی همراه است. این یافته با پژوهش‌های مک‌کردی^۱ و همکاران (۲۰۲۴)، صوفی (۱۳۹۹)، چیانگ^۲ و همکاران (۲۰۲۳) و حسین‌زاده اسکویی (۱۳۹۹) همسو است. از منظر نظریه دلبستگی بالبی (۱۹۶۹)، کاهش دسترسی مداوم به مراقب اصلی می‌تواند احساس ناامنی عاطفی را در فرزند افزایش دهد. با این حال، یافته‌های این پژوهش نشان داد که کیفیت تعاملات و گفت‌وگوهای هدفمند میان مادر و فرزند می‌تواند تا حدی این فاصله را جبران کند و حتی در برخی موارد موجب افزایش مسئولیت‌پذیری و خوداتکایی نوجوان شود.

در مقوله سوم، نوجوانان تجربه کرده‌اند که اشتغال مادر با ارتقای وضعیت اقتصادی خانواده، افزایش سطح رفاه و گسترش تعاملات اجتماعی همراه است. این یافته با پژوهش‌های لو^۳ و همکاران (۲۰۲۲)، رسولی (۱۳۹۸)، کوپ و همکاران (۲۰۲۲) و رجب و همکاران (۱۴۰۳) همسو است. بر اساس نظریه سرمایه انسانی بکر^۴ (۱۹۶۴)، مشارکت اقتصادی والدین در خانواده می‌تواند فرصت‌های آموزشی و اجتماعی بیشتری برای فرزندان فراهم کند. در این چارچوب، اشتغال مادر نه تنها به ثبات مالی خانواده کمک می‌کند، بلکه از طریق افزایش سرمایه اجتماعی و فرهنگی، زمینه رشد اجتماعی و اعتمادبه‌نفس نوجوانان را نیز تقویت می‌کند.

در مقوله چهارم، نوجوانان بیان کردند که با گذر زمان، نگرش آنان نسبت به اشتغال مادر از نارضایتی اولیه به درک، قدردانی و پذیرش نقش‌های چندگانه مادر تغییر یافته است. این تحول با افزایش خوداتکایی، مشارکت بیشتر در امور خانوادگی و رشد مهارت‌های اجتماعی همراه بوده است. این یافته با پژوهش‌های سیمارک^۵ و همکاران (۲۰۱۹)، رازقی نصرآبادی (۱۴۰۰)، مارتین^۶ و همکاران (۲۰۱۸) و سلطانی‌نیا (۱۴۰۳) همسو است. بر اساس نظریه رشد روانی-اجتماعی اریکسون (۱۹۶۸)، نوجوانان در مسیر شکل‌گیری هویت، به تدریج نقش‌ها و مسئولیت‌های والدین را بهتر درک می‌کنند و به تعادل بیشتری در روابط خانوادگی می‌رسند.

در مجموع، یافته‌ها نشان می‌دهد که تجربه نوجوانان از رابطه با مادر را می‌توان در چارچوب مفهوم «تنظیم مرز میان صمیمیت و استقلال» تبیین کرد. حضور گسترده‌تر مادر در خانه زمینه صمیمیت عاطفی، دسترسی روانی و حمایت تحصیلی بیشتری را فراهم می‌کند، اما در برخی موارد با وابستگی بیشتر فرزند همراه است. در مقابل، اشتغال مادر و کاهش نسبی حضور روزمره در خانه، اگرچه ممکن است فاصله عاطفی موقتی ایجاد کند، اما فرصت‌هایی برای رشد استقلال، مسئولیت‌پذیری و شکل‌گیری هویت اجتماعی نوجوان فراهم می‌آورد؛ بنابراین،

1 McCredie, K

2 Chiang, S

3 Lu, Z

4 Becker, G

5 Martin, M

6 Seamark, C

کیفیت رابطه مادر-نوجوان بیش از آنکه تابع صرف خانه‌دار یا شاغل بودن مادر باشد، به نحوه مدیریت حضور مادر در خانه، کیفیت تعاملات عاطفی و ایجاد تعادل میان حمایت و استقلال وابسته است.

درنهایت، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که هر دو الگوی مادری می‌توانند در رشد روانی-اجتماعی نوجوانان نقش مؤثری داشته باشند، مشروط بر آنکه میان صمیمیت عاطفی و فرصت تجربه استقلال تعادل برقرار شود. از این رو، سیاست‌های حمایتی و برنامه‌های آموزشی خانواده باید هم‌زمان به ارزش‌گذاری نقش مادران خانه‌دار و حمایت از مادران شاغل توجه داشته باشند.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به امکان اثر مشاهده‌گر، سوگیری پاسخ‌دهندگان، محدود بودن داده‌ها به گزارش‌های کیفی و نیز محدودیت جغرافیایی نمونه اشاره کرد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، تجربه زیسته مادران و همچنین پسران نوجوان نیز بررسی شود و مقایسه در مراحل مختلف نوجوانی انجام گیرد. استفاده از روش‌های ترکیبی کمی-کیفی نیز می‌تواند به تعمیق درک این پدیده کمک کند. در بُعد کاربردی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای والدین در زمینه ایجاد تعادل میان حمایت عاطفی و استقلال نوجوانان، حمایت اجتماعی از مادران شاغل و ارتقای مهارت‌های زندگی نوجوانان می‌تواند به بهبود کیفیت روابط خانوادگی کمک کند.

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده است. بدین وسیله از استادان گرامی که در تدوین و بهبود این اثر با راهنمایی‌های ارزشمند خود بنده را یاری نمودند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم. همچنین از تمامی مشارکت‌کنندگان در این پژوهش که با صرف وقت و همکاری خود زمینه انجام این مطالعه را فراهم کردند، قدردانی می‌نمایم.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Mohaddeseh Eslami
Kiumars Farahbakhsh
Masoume Esmaeili
Kowsar Dehdast

<https://orcid.org/0000-0001-5690-201x>

<https://orcid.org/0000-0001-6847-1165>

<https://orcid.org/0000-0003-2884-6465>

<https://orcid.org/0009-0004-9504-1274>

منابع

- اسمعیلی، معصومه، شیخ‌الاسلامی کندلوسی، افشین، سلیمی بجستانی، حسین. (۱۴۰۰). ادراک احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر: یک پژوهش کیفی. همایش ملی علوم رفتاری و روان‌شناسی. <https://civilica.com/doc/1578746>
- باهنر، ناصر، امینی هرندي، رضا. (۱۴۰۳). مؤلفه‌های الگوی مطلوب ارتباطات والدین با نوجوان: مطالعه کیفی. فصلنامه فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده، ۱۹(۶۷)، ۳۵-۵۶.
- بولی، جان، آیزورث، مری. (۱۴۰۰). نظریه دلبستگی: مفاهیم، پژوهش‌ها و کاربردها (غلامرضا خوی‌نژاد و همکاران، مترجمان). تهران: انتشارات ارجمند.
- پارسا، زینب. (۱۴۰۲). مقایسه شیوه فرزندپروری، سبک دلبستگی و ابعاد شخصیت نئو در والدین شاغل و غیرشاغل. نشریه پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۶(۵۸)، ۵۲-۶۲. <https://magiran.com/p2558506>
- توحیدی ثانی، امین، قرشی، سید علی و شکفته، مریم. (۱۴۰۴). تدوین الگوی تعامل والد-نوجوان: یک مطالعه داده بنیاد. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۶(۶۳)، ۱۴۱-۱۷۱. doi: 10.22054/qccpc.2025.81495.3351
- جاهد، حسین، حسینی، سید ابوالقاسم، طغیانی دولت‌آبادی، زهرا، عبدالملکی، شیوا. (۱۳۹۹). رابطه اشتغال مادر با شادکامی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان. راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۱۳(۱)، ۵۳-۶۱. <https://sid.ir/paper/386280/fa>
- جمالی نظری، نرگس، سلیمی، سمانه، غلامعلی لواسانی، مسعود و جواهری، عباس. (۱۴۰۴). احساس گناه مادران شاغل و مشکلات رفتاری کودکان: نقش تعدیل گر کنش تأملی والدینی. خانواده پژوهی، ۲۱(۲)، ۱۰۸-۱۲۷. doi: 10.48308/jfr.2025.237025.1819
- حسینی، اکرم السادات، ضرغام حاجبی، مجید، حبیب زاده، عباس، احمدی فقیه، مریم. (۱۳۹۷). مقایسه مسئولیت‌پذیری و انگیزه پیشرفت تحصیلی در نوجوانان با مادران شاغل و خانه‌دار (پسر و دختر). سومین کنفرانس ملی روان‌شناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی. <https://civilica.com/doc/1281898>
- دهقانی‌زاده، حسن، فلاح، محمدحسین، وزیری، سمیرا. (۱۳۹۹). احساس گناه مادری: کاوشی کیفی بر اشتغال زنان در رابطه مادر-فرزند. طلوع بهداشت، ۱۹(۲)، ۱۶-۳۲. <https://sid.ir/paper/365575/fa>
- رازقی نصرآباد، حجه بی‌بی، حسینی، زینب. (۱۳۹۸). مطالعه تجربه ایفای هم‌زمان نقش شغلی-خانگی در مادران شاغل دارای فرزند خردسال. جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۰(۳)، ۱۰۹-۱۳۴. <https://doi.org/10.22108/jas.2019.113958.1549>
- رجب، محبوبه، ابوحمزه، احمد. (۱۴۰۲). تأثیر اشتغال مادران بر رشد اجتماعی کودکان در مقطع پیش‌دبستانی (مطالعه موردی شهر تهران). دهمین همایش ملی تازه‌های روان‌شناسی مثبت. <https://civilica.com/doc/2012869>

رضاپور، داریوش، اسماعیلی، آسیه. (۱۳۹۹). تجربه‌ی زیسته‌ی زنان از سبک زندگی خانه‌داری (مطالعه موردی شهر دیلم).

<https://doi.org/10.22095/jwss.2020.179549.1959>. ۸۹-۱۰۸, ۲۲(۸۷).

سعادت‌ی، نادره، آقازیارتی، علی. (۱۴۰۰). بررسی نقش سبک‌های فرزندپروری مادران در پیش‌بینی مشکلات رفتاری

نوجوانان. همایش ملی روان‌شناسی و علوم تربیتی. <https://civilica.com/doc/1318104>.

سلطانی‌نیا، فاطمه، لیاقت‌مند، سیده رعنا. (۱۴۰۳). تأثیر خانواده بر رشد عاطفی نوجوان. سومین کنفرانس ملی تازه‌های

روان‌شناسی تکاملی و تربیتی. <https://civilica.com/doc/2126881>.

صوفی، سحر، بهزادپور، سمانه. (۱۳۹۹). تأثیر اشتغال مادران ایرانی بر بهداشت روانی کودکانشان: یک مرور نظام‌مند. *تعالی*

بالینی، ۱۰(۲)، ۲۲-۳۲. <http://ce.mazums.ac.ir/article-1-522-fa.html>.

عباس زاده، آسیه. (۱۴۰۳). بررسی تأثیر نقش والدین در آموزش مهارت‌های زندگی و روش‌های افزایش مشارکت

خانواده‌ها. دومین کنفرانس بین‌المللی حقوق، مدیریت، علوم تربیتی، روان‌شناسی و مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی.

<https://civilica.com/doc/2254358>

فرحبخش، کیومرث، شیخ‌الاسلامی، افشین، اسمعیلی، معصومه. (۱۴۰۳). واکاوی الگوهای فرزندپروری بدون ایجاد

احساس گناه در فرزندان: مطالعه‌ای با رویکرد کیفی. *دوفصلنامه توسعه علوم انسانی*، ۵(۱۰)، ۵۱-۷۰. doi: ۷۰-۵۱.

10.22047/hsd.2024.486007.1036

فلک‌الدین، زهرا، حاجی‌زاده میمن‌دی، محمد، موسوی، سیدمحمد، کلاته‌ساداتی، احمد. (۱۴۰۰). مادران، سرپرستی

خانوار و شادکامی خانواده (یک مطالعه کیفی در بین زنان سرپرست خانوار شهر یزد). *پژوهش‌های راهبردی*

مسائل اجتماعی، ۱۰(۴)، ۹۱-۱۱۶. <https://doi.org/10.22108/srsp.2022.130957.1737>.

قائم‌پور، زهرا، اسماعیلیان، محسن، سرافراز، محمدرضا. (۱۳۹۸). تنظیم هیجان در نوجوانان: نقش پیش‌بینی‌کننده کارکرد

خانواده و دلبستگی. *اندیشه و رفتار در روان‌شناسی بالینی*، ۱۳(۵۱)، ۱-۱۶. <https://sid.ir/paper/366401/fa>.

قندابی، مهدی، رفیع‌زاده اردبیلی، گلبرگ. (۱۴۰۱). ارتباط اشتغال مادر در سال‌های اولیه کودکی، کیفیت رابطه مادر-

فرزند و حمایت اجتماعی ادراک‌شده با کفایت اجتماعی در سال‌های بزرگ‌سالی. *ایده‌های نوین روان‌شناسی*،

۱۳(۱۷). <https://sid.ir/paper/967896/fa>.

گل محمدیان، محسن، حسین زاده، ساحره و صیدی، محمد سجاد. (۱۴۰۵). واکاوی شاخص‌های والدگری نوجوانان با

هویت شغلی موفق: یک پژوهش آمیخته. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۱۷(۶۶)، ۱۲۱-۱۵۵. doi: 10.22054/qccpc.2025.85863.3455

محمدی، بیوک (۱۳۹۳). درآمدی بر روش تحقیق کیفی، ناشر: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

مرکز آمار ایران. (۱۴۰۲). *سالنامه آماری کشور*. تهران: مرکز آمار ایران.

موسوی اصل، مهسا. (۱۴۰۰). بررسی رابطه تحصیلات والدین و پیشرفت تحصیلی فرزندان. *نهمین کنفرانس بین‌المللی*

دستاوردهای نوین پژوهشی در علوم تربیتی، روان‌شناسی و علوم اجتماعی.

<https://civilica.com/doc/1400525>

میرزا خانلو، حسن، یوسفی، زهرا، & منشئی، غلامرضا. (۱۴۰۳). تدوین بسته بهبود مسئولیت‌پذیری در نوجوانان.

پویایی‌های روان‌شناختی در اختلال‌های خلقی، ۳(۱)، ۷۴-۸۵. <https://sid.ir/paper/1363789/fa>

References

- Allen, J. P., Grande, L., Tan, J., & Loeb, E. (2018). Parent and peer predictors of change in attachment security from adolescence to adulthood. *Child Development*, 89(4), 1120–1132. <https://doi.org/10.1111/cdev.12840>
- Alrashidi, N., Ahmed, F. A., Abdelmonem, H. H., Almowafy, A. A., Abed El-Fatah, O. A., Elalem, O. M., Behilak, S. G., Syan, S. A., Sayed, M. A., Mohammed, H. A., Hussien, M. F., Ibrahim, M. E., AlAbd, A. M., Mohamed, R. A., Marzouk, S. A., Abdel Wahed, W. Y., Atwa, Z. T., & Mohamed, S. M. (2023). Children patients with COVID-19: How can parental and peer support lessen the psychological burden of isolation. *Nursing Open*, 10(11), 7118–7129. <https://doi.org/10.1002/nop2.1972>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Becker, G. S. (1964). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. New York, NY: Columbia University Press.
- Branje, S., de Moor, E. L., Spitzer, J., & Becht, A. I. (2021). Dynamics of identity development in adolescence: A decade in review. *Journal of Research on Adolescence*, 31(4), 908–927. <https://doi.org/10.1111/jora.12678>
- Chen, I. J., Wang, Y., Sun, Z., et al. (2023). The influence of the parental child-rearing gender-role attitude on children's social adjustment in single- and two-parent families: The mediating role of intergenerational identity. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10, 676. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02184-x>
- Chiang, S. C., Chen, W. C., & Wu, P. Y. (2023). Daily association between parent-adolescent relationship and life satisfaction: The moderating role of emotion dysregulation. *Journal of Adolescence*, 95(6), 1168–1178. <https://doi.org/10.1002/jad.12184>
- Chong, C. L., & Baharudin, R. (2017). Supports from parents, optimism, and life satisfaction in early adolescents. *Humanika*, 9(2-3), 77–82.
- Eagly, A. H. (1987). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York, NY: Norton & Company.
- Fitzgerald, M., Esplin, J., Wright, L., Hardy, N., & Gallus, K. (2022). Dyadic parent-adolescent relationship quality as pathways from maternal childhood abuse to adolescent psychopathology. *Journal of Marital and Family Therapy*, 48(3), 827–844. <https://doi.org/10.1111/jmft.12555>
- Ford, C. A., Pool, A. C., Kahn, N. F., Jaccard, J., & Halpern, C. T. (2023). Associations between mother-adolescent and father-adolescent relationships and young adult health. *JAMA Network Open*, 6(3), e233944. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2023.3944>
- Fuentes, M. C., Garcia, O. F., Alcaide, M., Garcia-Ros, R., & Garcia, F. (2022). Analyzing when parental warmth but without parental strictness leads to more adolescent empathy and self-concept: Evidence from Spanish homes. *Frontiers in Psychology*, 13, 1060821. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1060821>

- Geng, Y., Jiang, X., Yan, Y., et al. (2024). Toward sustainability: Mechanism between work–family balance and fertility intention with decent work as the mediating role. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11, 1279. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03786-9>
- Gurieva, S. D., Kazantseva, T. V., Mararitsa, L. V., & Gundelakh, O. E. (2022). Social perceptions of gender differences and the subjective significance of the gender inequality issue. *Psychology in Russia: State of the Art*, 15(2), 65–82. <https://doi.org/10.11621/pir.2022.0205>
- Helou, L. E., & Ayoub, M. (2025). Relations between traditional gender-role attitudes, personality traits, and preference for the stay-at-home mother role in Lebanon. *BMC Psychology*, 13(1), 495. <https://doi.org/10.1186/s40359-025-02832-8>
- Indira, A., & Lamba, R. (2023)3 Maternal employment and adolescent’s socio-emotional development: A connection. *RESEARCH REVIEW International Journal of Multidisciplinary*, 8(3), 227–234. <https://doi.org/10.31305/rrijm.2023.v08.n03.027>
- Itzhaki-Braun, Y., & Sulimani-Aidan, Y. (2022). Determination of life satisfaction among young women care leavers from the Ultraorthodox Jewish community. *Children and Youth Services Review*, 136, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.chidyouth.2022.106428>
- Kil, H., Gath, M., & Grusec, J. E. (2023). Dual process in parent-adolescent moral socialization: The moderating role of maternal warmth and involvement. *Journal of Adolescence*, 95(4), 824–833. <https://doi.org/10.1002/jad.12156>
- Kopp, M., Lindauer, M., & Garthus-Niegel, S. (2024). Association between maternal employment and the child’s mental health: A systematic review with meta-analysis. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 33(9), 3025–3042. <https://doi.org/10.1007/s00787-023-02164-1>
- Lemmon, M., Patterson, S. E., & Martin, M. A. (2018). Mothers' time and relationship with their adolescent children: The intersecting influence of family structure and maternal labor force participation. *Journal of Family Issues*, 39(9), 2709–2731. <https://doi.org/10.1177/0192513X18756929>
- Li, M., & Chzhen, Y. (2024). Insecure maternal employment and children’s behaviour difficulties: Evidence from the longitudinal study of Australian children. *Social Science & Medicine*, 354, 117077. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2024.117077>
- Lu, Z., Yan, S., Jones, J., He, Y., & She, Q. (2023). From housewives to employees, the mental benefits of employment across women with different gender role attitudes and parenthood status. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(5), 4364. <https://doi.org/10.3390/ijerph20054364>
- Martin, M. A., Lippert, A. M., Chandler, K. D., & Lemmon, M. (2018). Does mothers' employment affect adolescents’ weight and activity levels? Improving our empirical estimates. *SSM - Population Health*, 4, 291–300. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2018.03.003>
- McCredie, K., Hokke, S., Leach, L. S., & Cooklin, A. R. (2024). Longitudinal associations between parents’ job characteristics, parenting, and adolescent academic outcomes. *Family Relations*, 74(1). <https://doi.org/10.1111/fare.13098>
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2016). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York, NY: Guilford Publications.

- Olivetti, C., Patacchini, E., & Zenou, Y. (2018). Mothers, peers and gender-role identity. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3230441>
- Qin, S., Jia, S., & Su, S. (2025). Parent-child relationship and junior high academic performance: Differentiated impacts of fathers and mothers with self-efficacy as a mediator. *Acta Psychologica*, 253, 104723. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2025.104723>
- Raja Mohan, S. B. V., Dhanapal, S., Govindasamy, V., & Purushothaman Pillay, K. S. (2022). Psychological impact of parent-adolescent communication: A critical analysis. *International Journal of Public Health Science*, 11(4), 1210–1218. <https://doi.org/10.11591/ijphs.v11i4.21461>
- Samaey, C., Lecei, A., Achterhof, R., Hagemann, N., Hermans, K. S. F. M., Hiekkaranta, A. P., Kirtley, O. J., Reininghaus, U., Boets, B., Myin-Germeys, I., & van Winkel, R. (2023). The role of identity in the development of depressive, anxiety, and psychosis symptoms in adolescents exposed to childhood adversity. *Journal of Adolescence*, 95(4), 686–699. <https://doi.org/10.1002/jad.12145>
- Seamark, C. J., & Lings, P. (2004). Positive experiences of teenage motherhood: A qualitative study. *The British Journal of General Practice*, 54(508), 813–818.
- Shebani, Z., Aldhafri, S., & Alsaidi, F. (2025). The effect of parental involvement on academic passion: The mediating role of student motivation in learning English online. *International Journal of Adolescence and Youth*, 30(1). <https://doi.org/10.1080/02673843.2025.2467109>
- Trong Dam, V. A., Do, H. N., Thi Vu, T. B., Vu, K. L., Do, H. M., Thi Nguyen, N. T., Nguyen, T. T., Thi Vu, T. M., Thi Nguyen, T. P., Auquier, P., Boyer, L., Fond, G., Latkin, C. A., Ho, C. S. H., & Ho, R. C. M. (2023). Associations between parent-child relationship, self-esteem, and resilience with life satisfaction and mental wellbeing of adolescents. *Frontiers in Public Health*, 11, 1012337. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1012337>
- Vision, V., Savitri, J., & Tjandraningtyas, J. M. (2024). Parent-adolescent conflicts viewed from emotional independence and parenting styles. *Psyche* 165, 11(2), 197–210. <https://doi.org/10.15575/psy.v11i2.26257>
- Wang, J., Yang, Q., Yu, X., & Hu, L. (2024). Effects of adolescent empathy on emotional resilience: The mediating role of depression and self-efficacy and the moderating effect of social activities. *Behavioral Sciences*, 14(3), 228. <https://doi.org/10.3390/bs14030228>
- Yang, Tr, & Dahm, P. Cm(2024). Interactive effects of employed parents' affect spin with job demands and resources on adolescent well-being. *Applied Psychology*. <https://doi.org/10.1111/apps.12581>

استناد به این مقاله: اسلامی، محدثه، فرح بخش، کیومرث، اسمعیلی، معصومه، و ده دست، کوثر. (۱۴۰۶). واکاوی نقش حضور مادر در خانه در تجربه زیسته نوجوانان از رابطه با مادران خانه‌دار و شاغل بیرون از خانه، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۸(۶۹)، ۱۱۹–۱۴۷.

DOI: 10.22054/qccpc.2026.89535.3551

Counseling Culture and Psychotherapy is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.